

Nader onderzoek vleermuizen, gierzwaluw en huismus

Herontwikkeling school Visio-terrein en bestemmingsplan zorgwoningen

Koninklijke Visio

Nader onderzoek vleermuizen, gierzwaluw en huismus

Herontwikkeling school Visio-terrein en bestemmingsplan zorgwoningen

Koninklijke Visio

Datum:

13 november 2012

Projectgegevens:

0251972

Rapportage :

drs. L.C. Smitskamp

drs. ing. M.L. Braad

H. de Graaf

Veldwerk en fotografie:

H. de Graaf

CROONEN ADVISEURS
ruimtelijke vormgeving & ordening
Postbus 435 – 5240 AK Rosmalen
T (073) 523 39 00 – F (073) 523 39 99
E info@croonen.nl www.croonenadviseurs.nl

Croonen Adviseurs is aangesloten bij
het Netwerk Groene Bureaus

Inhoud

1	Inleiding	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Huidige situatie	1
1.3	Voorgestane ontwikkeling	2
2	Methode	3
2.1	Vleermuisonderzoek	3
2.2	Onderzoek huismus en gierzwaluw	4
3	Resultaten	5
3.1	Vleermuizen	5
3.1.1	Beschrijving veldbezoeken	5
3.1.2	Overzicht gebruik van het plangebied door vleermuizen	6
3.2	Huisumus en gierzwaluw	9
3.2.1	Beschrijving veldbezoeken	9
3.2.2	Overzicht gebruik van het plangebied	9
4	Conclusies en aanbevelingen	11
4.1	Conclusies onderzoek	11
4.2	Toetsing Flora- en faunawet	11
4.2.1	Vleermuizen	11
4.2.2	Huisumus en gierzwaluw	11
4.3	Aanbevelingen	12
5	Bronnen	13

Bijlagen:

Bijlage I – Soortbeschrijvingen

Bijlage II – Toetsingskader Flora- en faunawet

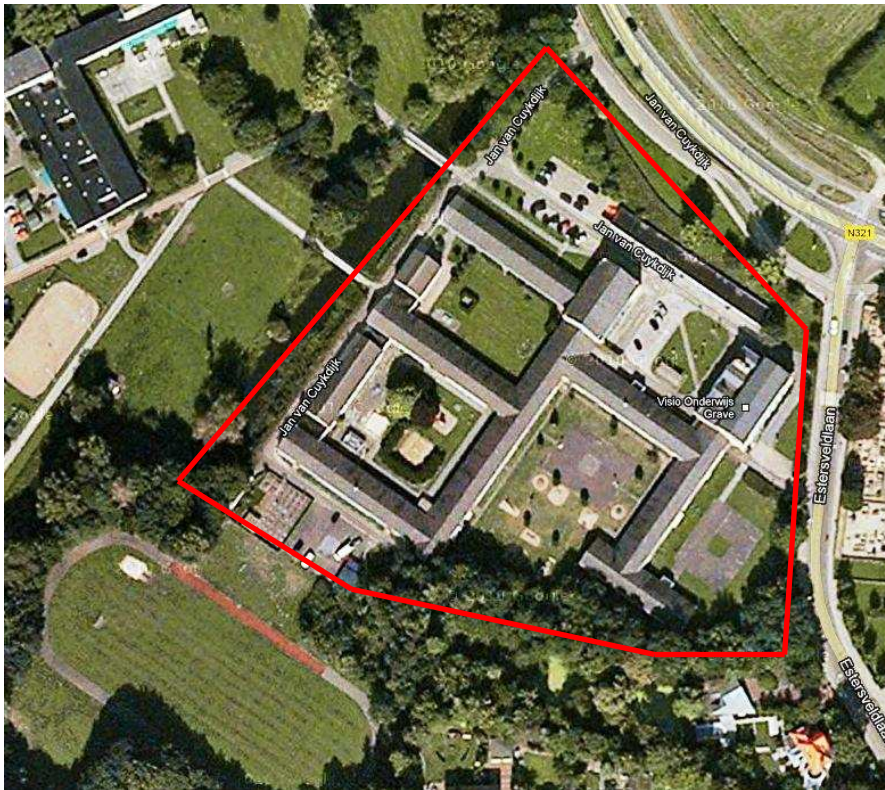
1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Aanleiding voor dit nader onderzoek vormt de herontwikkeling van het oostelijke deel van het Visio-terrein in Grave. In ruimtelijke plannen is in het kader van de uitvoerbaarheid inzicht gewenst in de aanwezigheid van beschermde soorten. Met andere woorden, in het ruimtelijke ordeningstraject dient te worden aangetoond dat het plan uitvoerbaar is. In dit kader is een quickscan flora en fauna uitgevoerd in het plangebied (Croonen Adviseurs, februari 2012). Hieruit bleek dat vleermuizen, gierzwaluw en de huismus mogelijk voor komen in het plangebied. Indien dat het geval is, dan heeft de ruimtelijke ingreep mogelijk consequenties voor deze soorten. Daarom is geadviseerd een nader onderzoek uit te voeren naar de aanwezigheid van vleermuizen, gierzwaluw en de huismus in het plangebied. In voorliggende rapportage zijn de resultaten van het nader onderzoek beschreven.

1.2 Huidige situatie

Het plangebied is gelegen in het centrum van Grave. Het terrein is gescheiden in een oostelijk en westelijk deel door een watergang. In het oosten wordt het plangebied ingeklemd door de Estersveldlaan, in het noorden door de Jan van Cuykdijk (N321) en in het zuiden door een bosschage met daarachter een woonwijk.

Figuur 1.1: Begrenzing plangebied (bron: google.maps.nl).

Het plangebied bestaat momenteel uit een school met zwembad (zie Figuur 1.1). Langs de randen van het plangebied is een bosschage aanwezig. Tussen de gebouwen is verharding met grasvelden en tuingroen aanwezig.

1.3 Voorgestane ontwikkeling

Koninklijke Visio is voornemens om de school met zwembad op het Visio-terrein te herontwikkelen. In het plangebied is de sloop van de huidige bebouwing en de realisatie van de school en de zorgwoningen voorzien.

De toekomstige situatie is weergegeven in de schets Visio-terrein (april, 2011). De schets spreekt haar visie uit over het gebied op basis van een zorgvuldige analyse van de historische en huidige waarden van het terrein. Op basis hiervan is een koers gekozen die het gebied in twee delen splitst. Het westelijke deel krijgt op lange termijn een nieuwe invulling geïnspireerd op de oude vestigingswerken. Het oostelijke deel is de plek waar Visio haar voorzieningen realiseert ingepast in een nieuw woonbuurtje. Dit past binnen de zorgfilosofie waarin blinde en slechtziende kinderen zo veel als mogelijk op zichzelf leren leven te midden van een reguliere woonbuurt (zie Figuur 1.2).

In de schets is voor het oostelijk deel een eerste idee geschetst voor de toekomstige opzet van de voorzieningen van Visio gecombineerd met reguliere woningbouw (ca. 20). De opzet is later nader geconcretiseerd ten behoeve van de verdere planvorming. In het gedachtegoed van het schetsontwerp vormt de school een nieuwe 'landmark' aan de toegangsweg van Grave; de Jan van Cuykdijk. Achter de school liggen de zorgwoningen en reguliere woningen die tezamen een buurtje vormen. Middels een doorsteek (fiets- en wandelpad) naar de Van Steenhuijslaan sluit het woonbuurtje aan op het woongebied Estersveld. De ontsluiting van het gebied vindt plaats via de Estersveldlaan. Voorlopig zal dit een doodlopende weg zijn, maar op termijn kan deze nieuwe weg aansluiting vinden op het westelijke deel van het Visio-terrein. Langzaam verkeer kan gebruik maken van de bestaande bruggetjes.

*Figuur 1.2.
Globaal schets-
ontwerp nieuw-
bouw school en
wooneenheden.*

2 Methode

2.1 Vleermuisonderzoek

Tijdens het onderzoek is gewerkt volgens de richtlijnen voor het inventariseren van vleermuizen, die zijn opgesteld door het Vleermuisvakberaad van het Netwerk Groene Bureaus; 'Protocol voor vleermuisinventarisaties, februari 2012'.

Tijdens het onderzoek is (gericht) gezocht naar jagende, trekkende en zwermende vleermuizen. Daarnaast is ook gezocht naar paarterritoria en verblijfplaatsen.

De vleermuisdetector is bij vleermuisonderzoek een onmisbaar apparaat. Met dit apparaat worden de ultrasone geluiden van vleermuizen hoorbaar gemaakt. Door verschillen in klank, ritme en andere kenmerken is het mogelijk de verschillende soorten te onderscheiden en de aard van gedrag te bepalen.

Er is steeds met twee detectors gewerkt, een Petterson D200 en een Petterson D240x. De D200 was daarbij afgesteld tussen de 20 en 25 kHz en de D240x tussen de 40 en 45 kHz. Op die manier kunnen alle vleermuissoorten, waarvan het voorkomen in Nederland bekend is, worden ontvangen. Met de Petterson D240x detector kunnen tijdens het veldwerk opnamen worden gemaakt die achteraf geanalyseerd kunnen worden met behulp van het programma Batsound. Vooral voor de soorten van het geslacht *Myotis* is dit noodzakelijk om tot een zekere determinatie te komen.

Vleermuizen gebruiken hun leefgebied door het jaar heen op verschillende manieren. Daarom is het nodig om een vleermuisonderzoek verspreid over het seizoen uit te voeren. In totaal zijn zes veldbezoeken uitgevoerd in de periode juni tot en met september 2012. In onderstaande tabel is een overzicht gegeven van de verschillende veldbezoeken, inclusief de waarnemingsomstandigheden tijdens de bezoeken.

Tabel 2.1. Overzicht tijdstip en omstandigheden veldbezoeken vleermuisonderzoek.

Datum	Tijd	Gemiddelde temperatuur	Wind	Neerslag	Bewolking
07-6-2012	03.30-05.45	13 °C	ZW-2	geen	40%
15-6-2012	21.00-00.30	14 °C	Z-1	motregen	100%
08-7-2012	21.00-00.30	15 °C	geen	geen	10%
11-7-2012	04.00-05.45	12 °C	ZW-1	geen	80%
31-8-2012	21.30-01.00	15 °C	geen	geen	50%
28-9-2012	22.00-01.00	23 °C	geen	geen	90%

In juni is zowel een avond- als een ochtendbezoek uitgevoerd, hetzelfde geldt voor de maand juli.

Voorafgaand aan het avondbezoek in juni en juli is bij daglicht op de locatie gezocht naar sporen die duiden op de aanwezigheid van vleermuizen (vleermuiskeutels, meststrepen, afgebeten insectenvleugels en vetsporen).

In augustus is een avond/nachtbezoek uitgevoerd en ook in september is een avond/nachtbezoek uitgevoerd.

Het weer is van invloed op de activiteiten van vleermuizen en daardoor op de doelmatigheid van het inventariseren. Harde wind (meer dan 3 Beaufort), langdurige regenval, dichte mist en temperaturen onder de 12 graden zijn belemmerende factoren. Tijdens dergelijke weersomstandigheden is geen veldwerk mogelijk.

Gedurende de veldbezoeken werd het onderzoeksgebied te voet doorkruist, zodanig dat een gebiedsdekkende inventarisatie werd verkregen.

2.2 Onderzoek huismus en gierzwaluw

Het onderzoek naar de huismus en gierzwaluw is gecombineerd met het vleermuisonderzoek. Hiervoor is de methodiek gehanteerd van SOVON zoals beschreven in Van Dijk & Boele (2011).

In juni en juli is binnen de door SOVON vastgestelde datumgrenzen voor onderzoek naar de gierzwaluw (1 juni tot en met 15 juli) en de huismus (10 maart tot en met 20 juni) voor en na ieder veldbezoek tijd besteed aan het lokaliseren van broedplaatsen. Daarnaast is in de vroege ochtenduren gelet op laagvliegende gierzwaluwen binnen en nabij het plangebied.

Tijdens de onderzoeksrondes is gelet op zingende mannetjes, paren (bij potentiële nestplaats) en aanwijzingen voor nesten (nestbouw, bezoek aan waarschijnlijke nestplaats, transport van voedsel of ontlastingspakketjes of bedelende jongen in nest). Eventuele waarnemingen worden zoveel mogelijk per huisadres genoteerd of anders per huizenblok. Bij hoge dichtheden, als gespecificeerde telling onmogelijk is, is het aantal geturfd en is het hoogste aantal (voor 15 mei) gedeeld door 1,5.

3 Resultaten

3.1 Vleermuizen

Het onderzochte plangebied bevindt zich in een omgeving waar volgens de meest recente verspreidingsgegevens de in de onderstaande tabel (tabel 3.1) genoemde vleermuissoorten in theorie waargenomen kunnen worden.

In de tabel staat per soort weergegeven hoe ze het landschap gebruiken, waar verblijfplaatsen aangetroffen kunnen worden en de status van voorkomen in Nederland. Daarnaast is met een rood kruisje per soort aangegeven welke potenties het onderzochte plangebied en de nabije omgeving voor de desbetreffende soort heeft.

Tabel 3.1. Schematische weergave van het landschapsgebruik door vleermuizen.

Soort	Foeragegebied	Zomerverblijfplaats	Kraamverblijfplaats	Paarverblijfplaats	Winterverblijfplaats	Licht jachtgebied	Licht vliegroute	Verblijfplaats in bomen	Verblijfplaats in gebouwen	Status
Gewone dwergvleermuis	X	X	X	X	X					A
Ruige dwergvleermuis	X	-	-	X	X					VA
Rosse vleermuis	X	X	X	X	X					VA
Laatvlieger	X	X	X	?	X					A
Tweekleurige vleermuis	X	-	-	-	?					ZZ
Gewone grootoorvleermuis	?	X	X	X	X					VA
Watervleermuis	-	X	X	-	-					A
Meervleermuis	-	X	X	?	-					Z
Franjestaart	?	X	X	-	-					Z
Baardvleermuis	?	X	X	-	-					Z
Brandt's vleermuis	?	X	X	-	-					ZZ

*A = algemeen, VA = vrij algemeen, Z = zeldzaam, ZZ = zeer zeldzaam

3.1.1 Beschrijving veldbezoeken

Bezoeken juni

Het avondbezoek in juni was gericht op het vaststellen van foerageergebied, vliegroutes en verblijfplaatsen in en nabij het plangebied. Er zijn deze avond twaalf foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen in het plangebied.

Het ochtendbezoek in juni was met name gericht op het vaststellen van zwermgedrag bij verblijfplaatsen en het vaststellen van vliegroutes. Deze ochtend zijn er geen zwer-mende vleermuizen waargenomen, wel zeven foeragerende gewone dwergvleermuis.

Voor en na de veldbezoeken in juni is er gezocht naar sporen (mest, afgebeten vleugels enz.) die duiden op het voorkomen van vleermuisverblijfplaatsen.

Bezoeken juli

Het avondbezoek in juli is vooral gericht geweest op het vaststellen van vliegroutes, foerageergebied en activiteiten bij eventuele verblijfplaatsen. Deze avond zijn er vijftien foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen in het plangebied.

Het ochtendbezoek in juli is met name gericht geweest op het vaststellen van verblijf-plaatsen en vliegroutes. Er zijn deze ochtend twee foeragerende gewone dwergvleer-muizen waargenomen. Zwermgedrag is niet waargenomen.

Bezoek augustus

Het bezoek in augustus is gericht geweest op het vaststellen van zwermgedrag bij ver-blijfplaatsen, baltsende mannetjes, foerageergebied en vliegroutes. Deze avond zijn er vijf gewone dwergvleermuizen waargenomen waarvan twee baltsende mannetjes.

Bezoek september

Het bezoek in september is gericht geweest op het vaststellen van zwermgedrag bij verblijfplaatsen, baltsende mannetjes, foerageergebied en vliegroutes. Deze avond zijn er twaalf gewone dwergvleermuizen waargenomen waarvan ook weer twee baltsende mannetjes.

3.1.2 Overzicht gebruik van het plangebied door vleermuizen

Overzicht waarnemingen

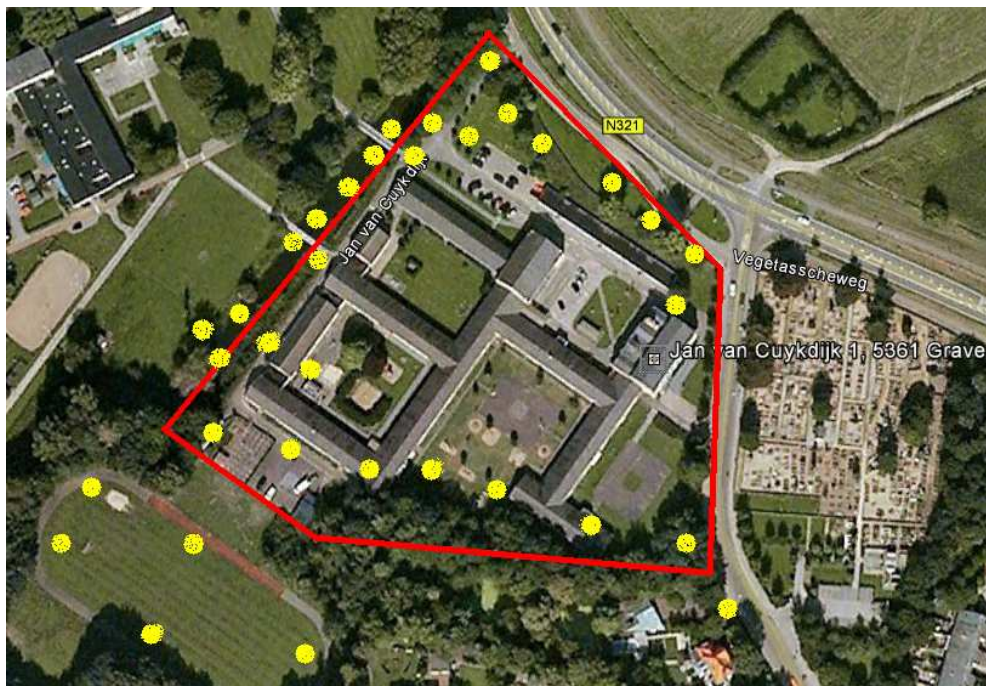
In totaal is in het plangebied en omgeving onderstaande soort aangetroffen:

- Gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus*

De overige in de tabel genoemde soorten zijn niet in het gebied of de directe omgeving daarvan aangetroffen. Het betreft de ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis, laatvlie-ger, tweekleurige vleermuis, gewone grootoorvleermuis, watervleermuis, meervleer-muis, franjestaart, baardvleermuis en de brandt's vleermuis.

De verspreiding van de gewone dwergvleermuis in en nabij het gebied is met stippen in kaart 3.1 aangegeven.

Om het beeld overzichtelijk en duidelijk te houden zijn niet alle waarnemingen weerge-geven. Het kaartje geeft een beeld welke delen van het plangebied en omgeving het meest door de vleermuizen worden bezocht.

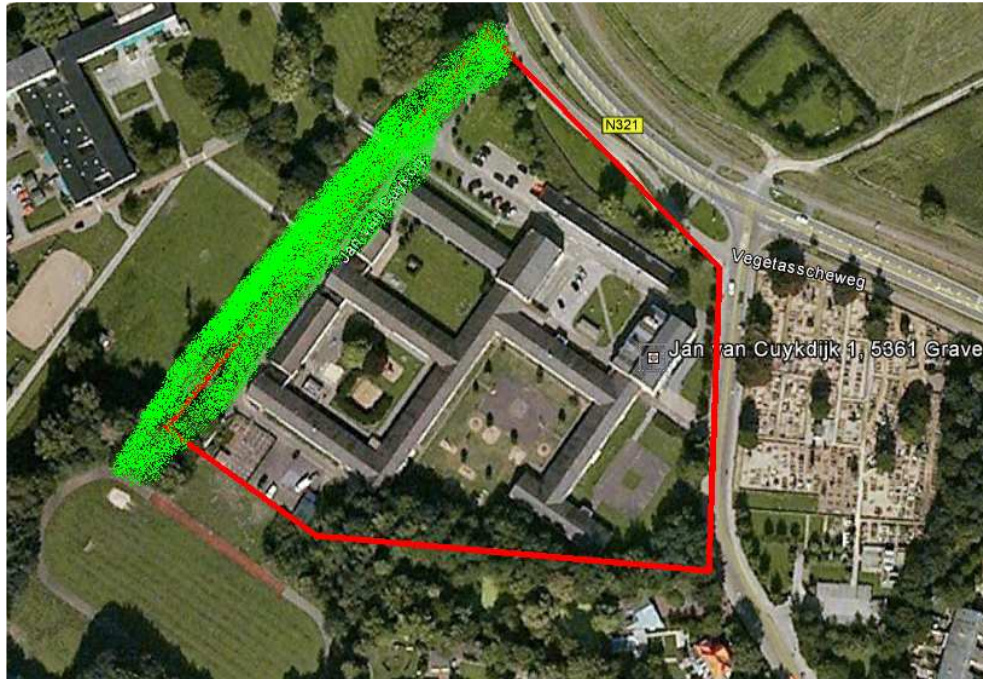
Kaart 3.1. Overzicht foeragerende gewone dwergvleermuis (gele stippen) in het plangebied (rood omkaderd) en directe omgeving.

Verblijfplaatsen/zwermgedrag

Verblijfplaatsen zijn in het plangebied niet gevonden en zwermgedrag is niet waargenomen.

Foerageergebied

In en rond het plangebied zijn overal wel foeragerende vleermuizen te vinden. Van een soortenrijke en druk bezochte foerageerplek kan niet gesproken worden. Het meest zijn de foeragerende vleermuizen in het plangebied te vinden in de omgeving die met groen is aangegeven in kaart 3.2.

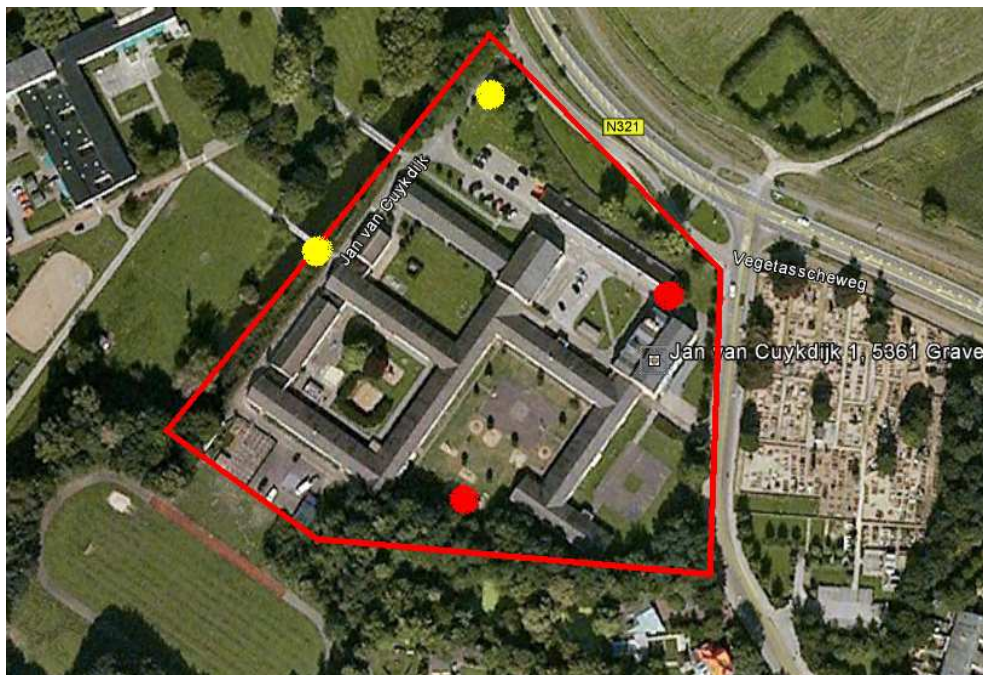
Kaart 3.2. Foerageergebied (groen) van de gewone dwergvleermuis in het plangebied.

Vliegroutes

Echte overduidelijke vliegroutes waarbij er met een zekere regelmaat vleermuizen passeren zijn er niet gevonden. De vleermuizen vliegen willekeurig door het gebied en omgeving.

Paarterritoria

In augustus zijn twee baltsende mannetjes van de gewone dwergvleermuis waargenomen. De plaatsen zijn met gele stippen aangegeven in kaart 3.3. Ook in september zijn twee baltsende mannetjes van de gewone dwergvleermuis waargenomen; de plaatsen zijn aangegeven met rode stippen in kaart 3.3.

Kaart 3.3. Baltsplaatsen van mannetjes gewone dwergvleermuis. In augustus zijn twee baltsende mannetjes aangetroffen (geel) en in september twee (rood).

3.2 Huismus en gierzwaluw

3.2.1 Beschrijving veldbezoeken

Voor en na de veldbezoeken in juni en juli is nagegaan of de huismus en gierzwaluw nestelen in het plangebied. De omstandigheden van de veldbezoeken zijn terug te vinden in tabel 2.1.

3.2.2 Overzicht gebruik van het plangebied

Er zijn in het plangebied geen broedplaatsen van huismussen en gierzwaluwen aangetroffen.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies onderzoek

In totaal is in het plangebied en omgeving onderstaande soort aangetroffen:

- Gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus*

Verblijfplaatsen, kolonies of vliegroutes van vleermuizen zijn in het plangebied niet aangetroffen. Wel zijn foeragerende vleermuizen waargenomen in het plangebied. Tevens zijn baltsende gewone dwergvleermuizen waargenomen. Paarverblijfplaatsen zijn echter niet gevonden.

In het plangebied zijn geen aanwijzingen gevonden voor broedgevallen van huismus of gierzwaluw.

4.2 Toetsing Flora- en faunawet

4.2.1 Vleermuizen

In het plangebied zijn diverse baltsende mannetjes van de gewone dwergvleermuis waargenomen. Baltsende gewone dwergvleermuizen hebben geen vaste baltsplek, maar zijn mobiel. Roepende mannetjes hebben dus in de nabijheid een territorium en paarverblijfplaats. Paarverblijfplaatsen behoren tot de vaste rust- en verblijfplaatsen en zijn volgens de Flora- en faunawet beschermd. De paarverblijfplaatsen kunnen zich zowel binnen als buiten het plangebied bevinden. Binnen het plangebied zijn dergelijke verblijfplaatsen niet aangetroffen. Het is dan ook niet te verwachten dat de voorgenomen werkzaamheden leiden tot een verstoring van een (beschermd) paarverblijfplaats.

Foerageergebied is beschermd als het van essentieel belang is voor het in stand houden van een vaste verblijfplaats. Dit is het geval als bij het verdwijnen van het foerageergebied de verblijfplaats ook zou verdwijnen. Echter, het plangebied wordt niet intensief gebruikt als foerageergebied. Vleermuizen foerageren voornamelijk langs de Jan van Cuykdijk. Er wordt door het voornemen geen essentieel foerageergebied voor vleermuizen aangetast.

Op basis van het uitgevoerde vleermuisonderzoek kan in alle redelijkheid worden gesteld dat de voorgenomen plannen weinig of geen invloed zullen hebben op de vleermuisactiviteiten die zijn vastgesteld binnen het plangebied. Voor wat betreft vleermuizen zijn er geen belemmeringen te verwachten ten aanzien van de Flora- en faunawet.

4.2.2 Huismus en gierzwaluw

Nestlocaties van huismus en gierzwaluw zijn tijdens de diverse veldbezoeken niet aangetroffen. Het is dan ook onwaarschijnlijk dat deze zich binnen het plangebied bevin-

den. Voor wat betreft huismus en gierzwaluw zijn er geen belemmeringen te verwachten ten aanzien van de Flora- en faunawet.

4.3 Aanbevelingen

Hieronder worden enkele aanbevelingen gedaan waarbij het aan de initiatiefnemer is om deze al dan niet op te volgen. De aanbevelingen voor vleermuizen en de gierzwaluw zijn geheel op vrijwillige basis en hebben geen gevolgen indien ze niet worden opgevolgd.

Alhoewel er geen verblijfplaatsen zijn aangetroffen maken vleermuizen wel gebruik van de omgeving in en nabij het plangebied. Om te voorkomen dat vleermuizen tijdens de werkzaamheden worden verstoord, wordt aangeraden om het aanbrengen van verlichting zoveel mogelijk te beperken (ook tijdens de bouw). Nagenoeg alle vleermuissoorten zijn namelijk gevoelig voor lichtverstoring.

Indien gewenst zou tevens in het toekomstige ontwerp rekening gehouden kunnen worden met vleermuizen door verlichting te gebruiken die minder verstorend is voor vleermuizen. Lage armaturen met wit licht die naar beneden uitstralen vormen geen belemmering voor vleermuizen en zouden gebruikt kunnen worden.

Daarnaast willen wij erop attenderen dat er speciaal voor renovatie of nieuwbouw onderhoudsvrije vleermuizenkokers in de handel zijn die ingemetseld kunnen worden en zogenaamde vleermuiskwartieren die eenvoudig te bevestigen zijn aan muren. Ook zijn er voor gierzwaluwen nestkasten verkrijgbaar die kunnen worden ingepast in de nieuwbouw. Deze positieve maatregelen zijn veelal eenvoudig en met geringe meerkosten in nieuwbouw in te passen.

5 Bronnen

Limpens, H., Twisk, P., Veenbaas, G., 2004. Met vleermuizen overweg. Uitgave Dienst Weg- en Waterbouw, Delft, en Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming, Arnhem.

Limpens, H., Regeling, J., Koelman, R., 2009. Vleermuizen en planologie.

Twisk, P., i.s.m. de Zoogdiervereniging, 2008. Handleiding Netwerk Noord-Brabant Vleermuizen en Steenmarters in Gebouwen.

Twisk, P., Limpens, H., 2006. Een thuis voor de vleermuis. Beschermingsplan voor de vleermuizen in Noord-Brabant. Uitgave Provincie Noord-Brabant.

Van Dijk, A.J. & Boele, A., 2011. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Bijlage I

Soortbeschrijvingen

Soortbeschrijvingen aangetroffen soorten

Gewone Dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*) is een zeer kleine, roestbruine tot donkerbruine vleermuis met donkerbruine of zwarte oren, een romplengte van niet meer dan vijf cm en een gewicht van 3,5 tot 8 gram. De naar verhouding lange, smalle vleugels (spanwijdte 18 tot 24 cm) maken dat ze in de vlucht groter lijken dan ze zijn.

De gewone dwergvleermuis is een algemeen voorkomende soort die hoofdzakelijk verblijft in gebouwen (spouwmuren, dakbetimmering, onder daken, enz.). Het dier jaagt in de beschutting van opgaande vegetatie, binnen de bebouwing in tuinen en bij straatlantaarns, boven water, in bossen en langs bosranden, in en langs lanen, bomenrijen, singels, houtwallen en holle wegen. Gewone dwergvleermuizen gebruiken de verblijfplaatsen binnen het netwerk van een kraamkolonie plaatstrouw, maar verhuizen daarbinnen vaak. Mannetjes bezetten in de bebouwde omgeving een territorium. Hier wordt vooral tussen eind augustus en begin oktober fanatiek gebaltst. Ergens binnen dit territorium wordt een paarplaats gezocht. De precieze locatie is moeilijk vast te stellen; het gaat dan om spleten en gaten in gebouwen, plekken die in de winter door kleine groepen ook als winterverblijf worden gebruikt. Overwinterende dieren verblijven vooral in gebouwen, in spouwmuren, achter daklijsten en onder dakpannen, maar ook in spleten in muren van forten. Daarnaast gebruiken ze onderaardse kalkgroeven als winterslaapplaats. Ze kiezen meestal vorstvrije, wat warmere en droge plaatsen.

Bijlage II

Toetsingskader Flora- en faunawet

Toetsingskader Flora- en faunawet

Inleiding

Het doel van de Flora- en faunawet is het in stand houden van de inheemse flora en fauna. Vanuit deze wet is bij ruimtelijke ingrepen de initiatiefnemer verplicht op de hoogte te zijn van de mogelijk voorkomende beschermde natuurwaarden binnen het projectgebied. Het uitgangspunt van de wet is dat geen schade mag worden gedaan aan beschermde soorten, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan (het 'nee, tenzij' – principe). Bepaalde handelingen, waaronder ruimtelijke ingrepen, waarbij beschermde soorten in het geding zijn, zijn slechts bij uitzondering en onder voorwaarden mogelijk.

Zorgplicht

In de Flora- en faunawet is een zorgplicht opgenomen (artikel 2). Deze zorgplicht houdt in dat planten en dieren niet onnodig vernield/gedood of verstoord mogen worden. Dit betekent dat handelingen (of het nalaten hiervan) waarvan men weet, of redelijkerwijs kan vermoeden, dat ze nadelig zijn voor planten en/of dieren niet mogen worden uitgevoerd. Wanneer dergelijke handelingen toch uitgevoerd moeten worden, moeten maatregelen, voor zover dit in redelijkheid kan, worden genomen om de nadelige gevolgen te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken. Er dient bijvoorbeeld zo gewerkt te worden dat dieren kunnen ontsnappen en het kan nodig zijn om soorten te verplaatsen (bijvoorbeeld planten en amfibieën). Deze algemene zorgplicht geldt voor elke soort en elk individu in Nederland.

Verbodsbepalingen

In de Flora- en faunawet staan een aantal verbodsbepalingen om beschermde soorten specifiek te beschermen. Deze verbodsbepalingen zijn opgenomen in artikel 8 tot en met 18, waarbij artikel 8 tot en met 12 direct betrekking hebben op de bescherming van (standplaatsen van) planten en (leefgebieden van) diersoorten. Hieronder zijn beknopt de verbodsbepalingen op een rij gezet:

- Artikel 8) het is verboden beschermde planten te plukken, te snijden, te vernielen of op een andere manier te verwijderen;
- Artikel 9) het is verboden om beschermde dieren te verwonden, doden of te vangen;
- Artikel 10) het is verboden om beschermde dieren opzettelijk te verontrusten;
- Artikel 11) het is verboden om nesten, voortplantings- of andere vaste verblijfplaatsen van dieren te verstoren of aan te tasten;
- Artikel 12) het is verboden om eieren van beschermde dieren te rapen, beschadigen of te vernielen.

Vrijstelling of ontheffing verbodsbepalingen

Onder bepaalde voorwaarden geldt een algemene vrijstelling of een ontheffingsplicht van de verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet. Welke voorwaarden verbonden zijn aan de vrijstelling of ontheffing hangt af van de dier- of plantensoorten die voorkomen

in het onderzoeksgebied. Hiertoe worden verschillende beschermingsregimes onderscheiden:

- Soorten van tabel 1 – algemene soorten – lichtste beschermingsregime;
- Soorten van tabel 2 – overige soorten – middelste beschermingsregime;
- Soorten van tabel 3 – genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en in bijlage 1 van de AMvB – zwaarste beschermingsregime.

Algemene vrijstelling

Voor tabel 1-soorten geldt voor ruimtelijke ontwikkelingen een vrijstelling van de verbodsbepalingen in de wet (artikel 8 t/m 12) en is derhalve geen ontheffing nodig. U hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen, maar u moet wel de zorgplicht nakomen.

Vrijstelling onder gedragscode

Voor tabel 2-soorten geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen in de wet (artikel 8 t/m 12) als wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode. De goedgekeurde gedragscodes staan vermeld op de website van het Ministerie van EL&I (www.drloket.nl). Voor de meeste activiteiten zijn er inmiddels gedragscodes goedgekeurd. De kans is groot dat de voorgenomen activiteit kan worden uitgevoerd onder één van de vele goedgekeurde gedragscodes. U hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen, maar u moet uw activiteiten aantoonbaar uitvoeren zoals in de gedragscode staat. Tevens blijft de zorgplicht gelden.

Ontheffing tabel 2 en 3

Als er niet kan worden gewerkt onder een geldige gedragscode, is voor tabel 2-soorten alsnog een ontheffing nodig om toestemming te hebben voor het overtreden van de verbodsbepalingen in de wet. Ook voor tabel 3-soorten geldt een ontheffingsplicht. Ingrepen waarbij de verbodsbepalingen worden overtreden moeten ter goedkeuring worden voorgelegd aan Dienst Regelingen door middel van een ontheffingsaanvraag, vergezeld van een overzicht van mitigerende of compenserende maatregelen om effecten tegen te gaan.

Wanneer mitigerende maatregelen voldoende worden geacht om effect voorafgaand aan de ingreep te voorkomen, krijg u bericht terug in de vorm van een 'positieve afwijzing' van uw ontheffingsaanvraag. Dit betekent dat u uw werkzaamheden mag uitvoeren, mits zij precies volgens het mitigatieplan worden uitgevoerd. Op deze manier worden overtredingen van de Flora- en faunawet voorkomen. Als de mitigerende of compenserende maatregelen (tijdelijke) effecten niet kunnen voorkomen en de gunstige staat van instandhouding niet in het geding komt, dan wordt een ontheffing verleend.

Habitatrichtlijn Bijlage IV-soorten

Sinds augustus 2009 is door een uitspraak van de Raad van State bepaald dat er volgens de Europese Habitatrichtlijn geen ontheffing meer verleend mag worden voor het vernietigen van vaste verblijfplaatsen van bijlage IV-soorten met als wettelijk belang

ruimtelijke ingrepen. Een ontheffing voor ruimtelijke ingrepen is alleen mogelijk onder de volgende wettelijk belangen:

- Bescherming van flora en fauna;
- Volksgezondheid of openbare veiligheid;
- Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.

Voor de meeste ruimtelijke projecten betekent dit dat een ontheffing voor Habitatrichtlijn Bijlage IV-soorten alleen kan worden aangevraagd onder dwingende redenen van groot openbaar belang. Dit belang moet worden onderbouwd om het groot openbaar belang aan te tonen. Een groot openbaar belang is een belang op regionale of nationale schaal. Vaak is de verwijzing naar een regionale structuurvisie voldoende.

Vogels

Vogels zijn niet opgenomen in tabel 1 tot en met 3. Alle vogels zijn in het broedseizoen gelijk beschermd. De bescherming van vogels is hoofdzakelijk gericht op de bescherming van de nesten. Daarbij wordt wel een onderscheid gemaakt in nesten die jaarrond zijn beschermd (Categorie 1 tot en met 4-vogelsoorten), nesten die alleen jaarrond zijn beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen (Categorie 5-vogelsoorten) en nesten die niet jaarrond zijn beschermd (overige vogelsoorten).

Sinds augustus 2009 is door een uitspraak van de Raad van State bepaald dat er volgens de Europese Vogelrichtlijn geen ontheffing meer verleend mag worden voor het vernietigen van vaste verblijfplaatsen van vogels met als wettelijk belang ruimtelijke ingrepen of dwingende redenen van groot openbaar belang. Om ruimtelijke ontwikkelingen toch uit te kunnen voeren, moeten mitigerende maatregelen worden genomen om effecten vooraf te voorkomen. Om zeker te zijn van de juiste maatregelen is het aan te bevelen om de maatregelen voor te leggen aan het Ministerie van EL&I door het indienen van een ontheffingsaanvraag. Hoewel een ontheffing voor vogels in de meeste gevallen niet kan worden afgegeven, geeft de Minister in haar besluit aan of de maatregelen voldoende zijn (positieve afwijzing).

Procedure ontheffingsaanvraag

Tabel 2-soorten

Voor soorten van tabel 2 geldt dat als u kunt werken volgens een goedgekeurde gedragscode er een vrijstelling geldt en geen ontheffing nodig is. Indien u niet kunt werken volgens een gedragscode, maar u kunt maatregelen nemen om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen (zogenoemde mitigerende maatregelen), dan hoeft u ook geen ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen. Wilt u zeker weten of uw mitigerende maatregelen voldoende zijn, en er inderdaad geen ontheffing nodig is? Vraag dan een ontheffing aan om uw maatregelen goed te keuren.

Tabel 3-soorten

Indien beschermde soorten van tabel 3 zijn aangetroffen in het plangebied, dan is mogelijk een ontheffingsaanvraag noodzakelijk. Net als voor tabel 2-soorten geldt dat als

u maatregelen kunt nemen om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen (zogenoemde mitigerende maatregelen), u geen ontheffing van de Flora- en faunawet hoeft aan te vragen. U kunt uw mitigatieplan voorleggen bij Dienst Regelingen voor goedkeuring.

Voor soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn (die ook onder de tabel 3-soorten van de Flora- en faunawet vallen) is het niet langer mogelijk ontheffing aan te vragen op grond van ruimtelijke ontwikkelingen (zie 2.4.4). Dat zelfde geldt voor vogelsoorten (zie 2.4.5).

Indien u geen mitigerende maatregelen kunt nemen, dan dient een ontheffing te worden aangevraagd bij Dienst Regelingen van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie. Voor de ontheffingsaanvraag is het noodzakelijk te weten welke soorten aanwezig zijn, zodat gerichte mitigerende maatregelen kunnen worden getroffen.

Dienst Regelingen zal, indien het akkoord is met het aangeleverde stappenplan waarin de aanpak voor mitigatie beschreven wordt, een zogenoemde 'verklaring van geen bedenkingen' (vvgb) (bij een aanvraag onder de Omgevingsvergunning) of een 'positieve afwijzing' (bij een regulier ingediende aanvraag) afgeven. Daarmee zegt zij in feite dat een ontheffing niet noodzakelijk is wanneer men zich bij de uitvoering houdt aan het opgestelde stappenplan.

De doorlooptijd van een ontheffingsaanvraag bij Dienst Regelingen bedraagt doorgaans 6 weken tot 4 maanden.

Wabo

Vanaf 1 oktober 2010 is voor ruimtelijke ontwikkelingen de Wabo (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) in werking getreden. Dit houdt in dat de benodigde vergunningen en ontheffingen, dus ook die ten aanzien van de Flora- en faunawet en Natuurbeschermingswet, in de meeste gevallen via een omgevingsvergunning gaan lopen. De aanvraag voor de omgevingsvergunning wordt ingediend bij de betreffende gemeente en vervolgens door de gemeente ter beoordeling voorgelegd aan het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (voormalig Ministerie van LNV). Het Ministerie van EL&I geeft bij goedkeuring een vvgb (verklaring van geen bedenkingen) af. Deze vvgb vervangt de huidige ontheffing Flora- en faunawet.

De grootste veranderingen in het nieuwe systeem zijn dat:

- het Ministerie van EL&I geen direct contact meer met de aanvrager heeft;
- de gemeente verantwoordelijk is voor toezicht en handhaving van de vvgb in de omgevingsvergunning.

Het doel van deze herstructurering is het versnellen en vergemakkelijken van de procedure.